

بحران مرزها در آسیای مرکزی: مناقشه مرزی قرقیزستان و تاجیکستان ادامه می‌یابد؟

در حالی که با مذاکرات قرقیزستان و تاجیکستان، درگیری‌های نظامی فروکش کرده و رایزنی‌های فشرده‌ای در جریان است، با این حال عدم حل‌وفصل ریشه‌ای اختلافات مرزی می‌تواند زمینه‌ای برای بروز مجدد درگیری‌ها شود.

به گزارش آران نیوز به نقل از خبرگزاری تسنیم، مناقشات مرزی یکی از میراث برجای مانده از اتحاد جماهیر شوروی در حوزه اوراسیا است. اخیراً نقطه اوج این مناقشات را در بحران قره باغ شاهد بودیم که یک جنگ تمام عیار بین جمهوری آذربایجان و ارمنستان، منجر به آزادسازی برخی اراضی اشغال شده در قره باغ شد. در عین حال، این مناقشات در آسیای مرکزی نیز وجود داشته است. با این حال سطح مناقشات و درگیری‌ها در آسیای مرکزی تاکنون بسیار محدود بوده و کشورهای منطقه اقدامات ماجراجویانه برای الحاق سرزمینی مناطق مورد مناقشه را تاکنون کمتر از خود بروز داده اند. با این حال درگیری‌های روز گذشته در مرزهای قرقیزستان و تاجیکستان نشان داد این مناقشات همچنان به عنوان یک بحران بالقوه در این منطقه وجود دارد.

آغاز درگیری‌ها

روز گذشته درگیری‌های شدیدی میان نیروهای نظامی تاجیکستان و قرقیزستان در مناطق مرزی باتکن، اسفره و واروخ به وقوع پیوست که فراتر از تیراندازی‌های نیروهای مرزبانی در ماه‌ها و سال‌های گذشته بود. در این درگیری‌ها، دو کشور ادوات سنگین توپخانه‌ای و حتی هلیکوپترهای تهاجمی خود را نیز وارد عرصه درگیری‌ها کرده و همین موضوع منجر به وارد آمدن تلفات جانی و خسارات گسترده‌ای در روستاهای مرزی شد. اگرچه همچنان گمانه زنی‌های زیادی در خصوص میزان تلفات طرفین وجود دارد، رسانه‌ها بر جای ماندن 13 کشته و بیش از 130 زخمی را از جمله تلفات این درگیری‌ها عنوان کرده اند.

رسانه‌های قرقیز و تاجیک تاکنون علل و عوامل گوناگونی را در خصوص نقطه آغاز درگیری‌ها عنوان کرده اند. بنا بر گزارش منابع تاجیک، درگیری در مناطق مرزی مشترک دو کشور زمانی آغاز شد که تلاش‌هایی از سوی قرقیزستان برای تصرف تاسیسات آبی موسوم به «گلاونوی» صورت گرفت. با این حال رسانه‌های قرقیزستان عبور شهروندان تاجیک از بخشی از قلمرو قرقیزستان و نیز اقدامات برخی کارگران تاجیک در نزدیکی رودخانه‌های محلی در برداشتن آوار و نیز نصب تجهیزات نظارتی مانند دوربین مداربسته را نقطه آغاز درگیری‌ها عنوان کردند.

شدت گرفتن مناقشات

بر اساس گزارش‌های محلی، درگیری‌های اخیر با مناقشات ساکنان روستاهای مرزی آغاز شد. نخستین گام از این درگیری‌ها با سنگ پرانی طرفین بود که منجر به شدت گرفتن درگیری‌ها با زخمی شدن سطحی چند نفر شد. در ادامه رسانه‌های قرقیز ادعا کردند که شلیک چند گلوله از سوی یکی از پاسگاه‌های مرزی تاجیکستان به سمت شهروندان قرقیز، باعث شد تا نیروهای نظامی قرقیز نیز وارد مناقشه شوند. پس از آن بود که دولت قرقیزستان اقدام به تخلیه روستاهای مرزی در مجاورت مناطق درگیری می‌کند. با حضور نیروهای نظامی دیگر، درگیری‌ها به مرور شدت می‌یابد و جدای از نیروهای محدود مرزبانی، ارتش‌های دو کشور نیز درگیر می‌شوند. نیروهای نظامی دو طرف انواع تسلیحات زرهی سنگین نظیر توپخانه‌ها را وارد عمل کرده و حتی هلیکوپترهای نظامی تهاجمی نیز وارد درگیری‌ها می‌شوند. در شبکه‌های اجتماعی تاجیکستان و قرقیزستان نیز تصاویری از انتقال گسترده تجهیزات نظامی سنگین به مناطق درگیری منتشر می‌شود.

پیگیری روند مذاکرات در مسکو

هم زمان با آغاز درگیری‌ها، وزرای امور خارجه دو کشور به همراه یک هیات دیپلماتیک عازم مسکو می‌شوند. مذاکرات فشرده‌ای در این زمان در خصوص چگونگی آغاز درگیری‌ها و شرایط توقف آن با میانجی‌گری روسیه آغاز شد.

طرفین در این مذاکرات در خصوص تحرکات هفته‌های اخیر نیز که منجر به احضار سفرا شده بود، گفت و گوهایی را ترتیب دادند. در نهایت این گفت و گوها در عصر روز پنجشنبه نتیجه داد.

طرفین در یک بیانیه مطبوعاتی اطلاع دادند که توافق آتش بس از ساعت 20 به وقت محلی اجرا خواهد شد و نیروهای نظامی طرفین به مواضع پیشین خود باز خواهند گشت. روسلان قزاق بایف، وزیر امور خارجه قرقیزستان همچنین تصریح کرد که این کشور، ادعایی در خصوص سرزمین‌های خارجی ندارد. در همین حال توافق دیگری برای برقراری مذاکرات جدی‌تر میان مقامات امنیتی طرفین صورت گرفت. همچنین تاسیس تیم‌های مشترک اجرای قانون برای گشت زنی در مناطق مورد مناقشه مورد توافق قرار گرفت. ساعاتی پس از آن نیز تماس‌های مستقیم دیگری میان دو کشور برقرار شد. نخست وزیران دو کشور در یک جلسه فوری بر ضرورت اجرای آتش بس تاکید کردند. نخست وزیر قرقیزستان نیز در اطلاعیه‌ای اعلام کرد، برای جلوگیری از تشدید درگیری‌ها اقدامات ویژه‌ای در نظر گرفته شده است. جالب توجه آن که، این درگیری‌ها درست زمانی آغاز شد که نشست وزرای دفاع سازمان پیمان امنیت دسته جمعی در شهر دوشنبه، پایتخت تاجیکستان به پایان رسیده بود. یکی از محورهای مطرح شده در این نشست توسعه همکاری‌های دفاعی و نظامی با محوریت مسکو بود.

واکنش‌های خارجی

آغاز درگیری‌ها در مرزهای قرقیزستان و تاجیکستان واکنش‌های خارجی را نیز برانگیخت. روسیه نخستین کشوری بود که به این مناقشات واکنش نشان داد و فرایند میانجی‌گری برای حل بحران را در رویکرد سنتی خود، آغاز کرد.

قاسم ژومارت توکایف، رئیس‌جمهور قزاقستان نیز در همان ساعات اولیه آغاز درگیری‌ها با انتشار بیانیه‌ای خواستار حل و فصل اختلافات از روش‌های مسالمت‌آمیز شد. در همین حال، معاون دبیر کل سازمان ملل متحد نیز با ابراز نگرانی از وقوع درگیری‌های روی داده میان دو کشور، از دست‌یابی به توافق آتش بس میان طرفین استقبال کرد. در همین حال نماینده ویژه اتحادیه اروپا در آسیای مرکزی نیز نسبت به این درگیری‌ها واکنش نشان داد. پیتر بوریان ضمن برقراری تماس تلفنی با طرفین، بر آمادگی طرف اروپایی برای ارائه کمک‌های فنی و حقوقی جهت پایان یافتن درگیری‌ها و حل و فصل اختلافات تاکید کرد.

سعید خطیب زاده، سخنگوی وزارت امور خارجه کشورمان نیز صبح امروز با اظهار نگرانی جمهوری اسلامی ایران از وقوع درگیری ها، ضمن تقدیر از تدابیر عاجل سران دو کشور برای توقف درگیری های نظامی، آمادگی جمهوری اسلامی ایران برای مساعدت به پیشبرد مذاکرات طرفین و همچنین ارائه تجربیات حقوقی و فنی خود در این زمینه را ابراز داشت.

آیا این درگیری ها ادامه می یابد؟

این درگیری ها در حالی به صورت موقت در یک توافق آتش بس متوقف شده که گمانه زنی ها در خصوص احتمال از سرگیری مجدد مناقشات وجود دارد. در حقیقت، ریشه اصلی درگیری های روی داده در روز گذشته نبود. طی هفته های اخیر بارها مذاکرات متعددی میان طرفین در خصوص مناطق مرزی صورت گرفته است. یکی از محورهای بسیار جدی در این مناقشات منطقه «واروخ» است. این منطقه که جزئی از خاک تاجیکستان است، به دلیل عدم پیوستگی جغرافیایی با سرزمین مادری، برای تردد با دیگر بخش های تاجیکستان با مشکلاتی مواجه است. همین موضوع نیز نگاه ویژه فرقیزها را نسبت به این موضوع جلب کرده بود. هفته های گذشته گمانه زنی هایی در خصوص پیشنهاد طرف قرقیزستانی برای مبادله منطقه استراتژیک واروخ با میزان مشابهی از سرزمین ها در مناطق دیگر (12 هزار هکتار در منطقه باتکند) در رسانه ها منتشر شد. این موضوع خشم افکار عمومی تاجیک را برانگیخت. واکنش های گسترده ای نیز درمیان چهره های سیاسی تاجیکستان به اظهارات مناقشه برانگیز برخی مقامات قرقیزستان مطرح شد. در حالی که مقامات تاجیکستان برای مدت کوتاهی سکوت کرده بودند، در نهایت با سفر شخص امامعلی رحمان، رئیس جمهوری این کشور به ولایت سغد پایان یافت. رحمان در یک سخنرانی در نهایت بر شایعات پایان داد و اظهار داشت که هیچ مبادله ای در خصوص واروخ مطرح نشده است. به هر ترتیب، اگرچه مناقشات مرزی فعلاً موقتاً متوقف شده، اما مشکلات کلیدی مرزی دو کشور همسایه هنوز پایان نیافته است. همچنان بخش مهمی از مرزهای دو کشور علامتگذاری نشده و مشکلات کلیدی در زمینه دسترسی به منابع آب، استفاده از مراتع، تردد شهروندان و به ویژه موضوعات جغرافیایی و ژئوپلیتیکی حل و فصل نشده است. همین موضوع این اختلافات و مناقشات مرزی را به عنوان یک عامل بالقوه در آغاز مجدد درگیری ها مطرح می کند.